

УДК 330.502.504.

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ
АНТРОПОГЕННОЮ ТА ПРИРОДНОЮ ПІДСИСТЕМАМИ МІСТА**

*С. О. Сафронів, к.е.н., доцент, Дніпропетровський аграрний університет,
safronov@ndz.gov.ua*

Методологія дослідження. Результати отримані за рахунок застосування методів: аналітичного – при розгляді світового досвіду управління соціально-економічним розвитком міста із урахуванням екологічних обмежень; системного підходу – при визначенні особливостей взаємодії між природною та антропогенною складовою в соціально-економічних системах міських поселень; індуктивного – при визначенні соціально-економічних наслідків взаємодії між антропогенною та природною підсистемами міста.

Результати. Підтверджено негативний вплив антропогенних факторів міського середовища на стан природного довкілля. Визначено, що наслідком взаємодії антропогенних та природних факторів у системі міста стає деградація природного середовища, яка супроводжується загостренням екологічних та соціально-економічних проблем. Проаналізовано екологічну ситуацію у великих містах світу та України. Доведено, що між екологічною ситуацією в міському поселенні та його соціально-економічною привабливістю існує безпосередній зв'язок. Зазначено, що деградація природного середовища та заміна його техногенним є ознакою занепаду соціально-економічної структури поселення або формування у ньому критичних (з точки зору еколого-економічної безпеки) загроз. Розроблено рекомендації щодо систематизації даних про вплив людини на природне середовище міст, визначення типу господарської діяльності на території та наслідків її впливу на довкілля. Проаналізовано основні етапи трансформації суб'єкт-об'єктних відносин між державою та містом у суб'єкт-суб'єктні внаслідок реалізації Європейської хартії місцевого самоврядування з позицій екологізації економіки міста.

Новизна. Виявлено основні екологічні, економічні та соціальні проблеми сучасних міст. Визначено рекомендації стосовно мінімізації негативних соціально-економічних наслідків урбанізації на основі впровадження екологічних паспортів міст.

Практична значущість. Визначено соціальні та економічні наслідки взаємодії між антропогенною та природною підсистемами міського поселення,

запропоновано заходи щодо систематизації даних про вплив людини шляхом розроблення екологічних паспортів міста та формуванні на їх основі еколого-економічної стратегії розвитку населеного пункту.

Ключові слова: урбанізація, соціально-економічна система, стійкий розвиток, антропогенна підсистема, природна підсистема.

Література

1. Армилас П. Вклад Р. Редфилда в определение понятия «цивилизация» / П. Армилас // Сравнительное изучение цивилизаций : хрестоматия: учеб. пос. для студентов вузов / сост., ред. Б. С. Ерасов. – М. : Аспект Пресс, 1999. – 91 с.

Armylas P. *Vklad R. Redfilda v opredelenie ponyatiya «tsivilizatsiya»* [Contribution R. Redfilda in objectified -mined concepts «Civilization»] / P. Armylas // *Sravnitelnoe izuchenie tsivilizatsiy : khrestomatiya: ucheb. pos. dlya studentov vuzov / sost., red. B. S. Erasov.* – М. : Аспект Пресс, 1999. – 91 р.

2. Попова Ю. М. Економічні аспекти визначення дефініції «місто» [Електронний ресурс] / Ю. М. Попова // Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php>.

Popova Yu. M. *Ekonomichni aspekty vyznachennya definitysi «misto»* [Economic aspects of the definition of «city»] [Elektronniy resurs] / Yu. M. Popova // *Elektronne naukove fakhove vydannya «Efektyvna ekonomika».* – Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php>.

3. Саханенко С. Теоретичні та організаційно-функціональні засади політичного управління містом в умовах самоврядування: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. : спец. 25.00.04 «Місцеве самоврядування» / С. Саханенко. – Донецьк, 2005. – 40 с.

Sakhanenko S. *Teoretychni ta orhanizatsiyno-funktsionalni zasady politychnoho upravlinnya mistom v umovakh samovryaduvannya* [Theoretical and organizational and functional principles of political goverment in terms of city government]: avtoref. dys. ... d-ra nauk z derzh. upr. : spets. 25.00.04 «Mistseve samovryaduvannya» / S. Sakhanenko. – Donetsk, 2005. – 40 p.

4. Гуляк Р. Е. Соціально-економічна сутність та визначення поняття «місто» [Електронний ресурс] / Р. Е. Гуляк // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. – № 82. – Режим доступу: <http://eprints.ksame.kharkov.ua/5824/1/126-13195.pdf>.

Hulyak R. E. *Sotsialno-ekonomichna sutnist ta vyznachennya ponyattya «misto»* [Socio-economic nature and definition of «city»] [Elektronnyy resurs] / R. E. Hulyak // *Kommunalnoe khozyaystvo horodov : nauchno-tekhnicheskiy sbornik.* – № 82. – Rezhym dostupu: <http://eprints.ksame.kharkov.ua/5824/1/126-13195.pdf>.

5. Шевченко А. Полеміка щодо визначень поняття «місто» та його функції [Електронний ресурс] / А. Шевченко. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Patp/2009_2/09saspmf.pdf.

Shevchenko A. *Polemika shchodo vyznachen ponyattya «misto» ta yoho funktsiyi* [The controversy regarding definitions of «city» and its function] [Elektronnyy resurs] / A. Shevchenko. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Patp/2009_2/09saspmf.pdf.

6. Бойко-Бойчук О. Проблеми міста як підгрунтя ефективного управління його розвитком [Електронний ресурс] / О. Бойко-Бойчук. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1/doc/3/01.pdf.

Boyko-Boychuk O. *Problemy mista yak pidgruntya efektyvnoho upravlinnya yoho rozvytkom* [City problems as the basis of effective management of its development] [Elektronniy resurs] / O. Boyko-Boychuk. – Rezhym dostupu: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Apdu/2009_1/doc/3/01.pdf.

7. Хлобистов Є. В. Екологічна безпека трансформаційної економіки. – К. : Чорнобильінтерінформ, 2004. – 336 с.

Khlobystov Ye. V. *Ekolohichna bezpeka transformatsiynoyi ekonomiky* [Environmental security transformation economy]. – К. : Chornobylinterinform, 2004. – 336 p.

8. Балуєва О. В. Проблематика екологізації міського середовища / О. В. Балуєва // 36. Наук. праць ДонДУУ. – Т. XII. – Серія «Економіка», випуск 183 «Трансформаційні процеси в сучасній економіці». – Донецьк. – 2011. – С. 23–28.

Baluyeva O. V. *Problematyka ekolohizatsiyi miskoho seredovyshcha* [The issue of greening the urban environment] / O. V. Baluyeva // *Zb. naukovykh prats DonDUU.* – Т. ХІІ. – Seriya

«Економіка», випуск 183 «Transformatsiyni protsesy v suchasniy ekonomitsi». – Donetsk. – 2011. – P. 23–28.

9. Балуєва О. В. Напрями сталого екологічного розвитку великих міст / О. В. Балуєва // Зб. Наук. праць ДонДУУ. – Т. XI. – Серія «Економіка», випуск 175 «Стратегія економічного розвитку». – Донецьк, 2011. – С.368–375.

Baluyeva O. V. *Napryamy staloho ekolohichnoho rozvytku velykykh mist* [Areas of environmental sustainability in large cities] / O. V. Baluyeva // Zb. nauk. prats DonDUU. – T. KHI. – Seriya «Ekonomika», vypusk 175 «Stratehiya ekonomichnoho rozvytku». – Donetsk, 2011. – P.368–375.

10. Planning Sustainable Cities. Global Report on Human Settlements 2009. – Електронний ресурс. Режим доступу:

http://books.google.com.ua/books/un_habitat?id=6Dc8HLX0Yw8C&pg=PA267&dq=Ukraine&cd=4&redir_esc=y#v=onepage&q=Ukraine&f=false

Planning Sustainable Cities. Global Report on Human Settlements 2009. – Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: http://books.google.com.ua/books/un_habitat?id=6Dc8HLX0Yw8C&pg=PA267&dq=Ukraine&cd=4&redir_esc=y#v=onepage&q=Ukraine&f=false

11. Схід та Північ України вимирають // Права людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи від 17.07.13 р. – Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.khpg.org/index.php?id=1374093395>.

Skhid ta Pivnich Ukrainy vymyrayut [East and North Ukraine dying] // Prava lyudyny v Ukraini. Informatsiynyy portal Kharkivskoyi pravozakhysnoyi hrupy vid 17.07.13 r. – Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://www.khpg.org/index.php?id=1374093395>.

12. Населення українських міст скорочується найшвидше у світі. – Електронний ресурс. Режим доступу: http://www-origin.dw-world.de/oon-населення_Населення-українських-міст-скорочується-найшвидше-в-світі/a-16352692.

Naseleennya ukrayinskykh mist skorochuyetsya nayshvydshe u sviti [The people of Ukrainian cities declining fastest in the world]. – Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: <http://www-origin.dw-world.de/oon-naseleennya-ukrayinskykh-mist-skorochuyetsya-nayshvydshe-v-sviti/a-16352692>.

13. Статистичний збірник «Чисельність наявного населення України». – Електронний ресурс. Режим доступу: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publnasel_u.htm.

Statystychnyy zbirnyk «Chyselnist nayavnoho naseleennya Ukrainy» [Statistical Yearbook «The population of Ukraine.». – Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: http://ukrstat.org/uk/druk/katalog/kat_u/publnasel_u.htm.

14. Звіт про НДР. Виконання досліджень з районування території м. Дніпропетровська за показниками газопоглинаючої та пилоосаджуючої здатності різних типів підстилаючої поверхні. – Дніпропетровськ : ІПРЕ НАН України, 2007. – 60 с.

Zvit pro NDR. Vykonnannya doslidzhen z rayonuvannya terytoriyi m. Dnipropetrovska za pokaznykamy hazopohlynayuchoyi ta pyloosadzhuuyuchoyi zdatnosti riznykh typiv pidstylayuchoyi poverkhni [Report of the GDR. Perform research on zoning Dnepropetrovsk on indicators and hazopohlynayuchoyi pyloosadzhuuyuchoyi ability of different types of underlying surface]. – Dnipropetrovsk : IPPE NAN Ukrainy, 2007. – 60 p.

15. Романюк С. А. Економічна щільність як показник розвитку міст. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1770>

Romanyuk S. A. *Ekonomichna shchilnist yak pokaznyk rozvytku mist. Statyya* [Economic density as an indicator of city development]. – [Elektronnyy resurs]. Rezhym dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1770>.

16. Wisely, John; Spangler, Todd (March 24, 2011). «Motor City population declines 25%». USA Today. Retrieved June 20, 2011.

17. Ілляшенко В. А. Розвиток місцевого самоврядування у зарубіжних країнах / В. А. Ілляшенко. – Електронний ресурс. Режим доступу: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_du/2010.../DU310_09.pdf

Ilyashenko V. A. *Rozvytok mistsevoho samovryaduvannya u zarubizhnykh krayinakh* [Local self-governments in foreign countries] / V. A. Ilyashenko. – Elektronnyy resurs. Rezhym dostupu: archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Dtr_du/2010.../DU310_09.pdf